

SÖMÜRÜ VE SÖZLEŞMECİ ETİK KOLOKYUMU

18 Nisan 2026 — Sabancı Üniversitesi Minerva Han (Karaköy)
Özetler Kitapçığı

TÜBİTAK ARDEB 3501 Programı Tarafından Desteklenen 224K674 Kodlu Proje

Kolokyum Program Akışı

Saat	Konuşmacı	Sunum Başlığı
10:30 – 11:00	Açılış	Kahve ve Karşılama
11:00 – 11:40	H. S. Kuyumcuoğlu	Sözleşmecî Etik ve Sömürü
11:40 – 12:20	Ekin Gedik	Makul Önlem ve Niyetsiz Zarar: Sözleşmeciliğin Genişletilmesi
12:20 – 13:00	Ahmet Cihan	Ex Ante Sözleşmecilik ve Teknolojik Tekilliği Yeniden Sorgulamak
13:00 – 13:40	Sina Salim	The Exploitation of Forgetting: Epistemic Erasure in Displacement
13:40 – 14:40	ÖĞLE ARASI	—
14:40 – 15:20	Seniye Tilev	Kant'ta Sözleşmecî Etiğin İmkânı ve Sınırları
15:20 – 16:00	B. Özgür Nayır	Kural Sonuççuluğu Kapsamında Sömürü Kavramı
16:00 – 16:40	Tuğba Sevinç	Justice and Exploitation: A Rawlsian Reading
16:40 – 17:00	Kapanış	Genel Değerlendirme ve Kapanış

Hüseyin S Kuyumcuoğlu

Sunum Başlığı: Sözleşmeci Etik ve Sömürü

Bu çalışma, mevcut sömürü teorilerinin etkileşimlerdeki işlemsel ve arka plan kırılganlıkları arasındaki ilişkiyi açıklamakta yetersiz kaldığını savunarak, Scanloncu sözleşmecilik ile iki aşamalı bir kırılganlık analizini birleştiren yeni bir sömürü teorisi sunmaktadır. Önerilen yaklaşıma göre bir etkileşim; avantajlı tarafın kazanç sağlaması, dezavantajlı tarafın temel veya esasi bir işlemsel kırılganlığa sahip olması ve bu etkileşime izin veren ilkelerin "makul bir şekilde reddedilebilir" olması durumunda sömürücü olarak kabul edilir. Bu teori, sömürüyü sıradan sıkı pazarlıklardan ayırmanın yanı sıra haksızlık, tahakküm ve rıza eksikliği gibi farklı sömürü ölçütlerini tek bir çatı altında toplamaktadır. Çalışma, sömürü iddiasını önemsiz durumlardan ziyade ahlaki açıdan anlamlı vakalarla sınırlandırmayı ve özellikle ter dökme atölyelerindeki (sweatshop) işçilerin durumunu açıklamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda geliştirilen dört aşamalı model; işlemsel kırılganlıkların niteliğini, makul reddedilebilirliği, arka plan kırılganlıklarının pazarlık gücüne etkisini (ahlaki ağırlık) ve bu koşulların sürmesine izin veren ilkelere yönelik reddedilebilirliği (ahlaki güç) analiz ederek acil önlem alınması gereken durumları belirlemeyi hedeflemektedir.

Ekin Gedik

Sunum Başlığı: Makul Önlem ve Niyetsiz Zarar: Sözleşmeciliğin Genişletilmesi

Bu sunum, T. M. Scanlon'un sözleşmeci ahlak teorisindeki kasıtsız zararlara ilişkin kavramsal bir sınırlılığı ele almakta ve "niyetsizliğin" sözleşmeci gerekçelendirmenin sınırlarını zorladığını savunmaktadır. Sunum, bu belirsizliği gidermek adına Scanlon'un sonraki çalışmalarında ortaya koyduğu "makul önlem" kavramından yararlanmaktadır; bu kavram, bireylerin zarar verme niyetleri olmasa bile öngörülebilir olumsuz sonuçlardan kaçınmak için adımlar atmaları beklentisidir. Bu durum, levhalarla işaretlenmiş bir yuvalama alanında farkında olmadan bir caretta caretta (sini kaplumbağası) yumurtasını ezen bir plaj ziyaretçisi örneğiyle somutlaştırılmaktadır. Yazar, bu örnekten yola çıkarak gözlemlenebilir sonucu, makul önlemin alınıp alınmadığını ve failin ahlaki gelişimini değerlendiren üç aşamalı bir etik değerlendirme modeli önermektedir. Sonuç olarak makale, makul önlem kavramını sözleşmeci analize dahil ederek, Scanlon'un ahlaki çoğulculuğa olan temel bağlılığını korurken kasıtsız zararlardaki ahlaki sorumluluğa dair daha kapsamlı bir açıklama sunmayı amaçlamaktadır.

Ahmet Cihan

Sunum Başlığı: Ex Ante Sözleşmecilik ve Teknolojik Tekilliği Yeniden Sorgulamak

Bu sunumda, "Teknolojik Tekillik" kavramının etik ve ontolojik sonuçlarını ex ante sözleşmecilik perspektifinden incelemekteyim. Faydacı (Utilitarian) görüşün ve ahlaki akıl yürütmedeki toplamsal yönteminin (aggregative), yapay zekânın (YZ) doğurduğu ahlaki riskleri yeterince ele almadığını ileri sürüyorum. Sunumumun amacı, teknolojik tekillik riskinin karşısındaki etik sorumluluğumuzun, yapay zekânın ne kadar ahlaklı olabileceğine değil, antropomorfik olmayan YZ gerçekliğini kapsayacak şekilde kendi normatif çerçevelerimizi yeniden değerlendirmemize bağlı olduğunu göstermektir. Öncelikle, "süperzekâ" kavramının insanmerkezci ve antropomorfik olmayan anlayışları arasındaki ontolojik farkı inceliyor ve teknolojik tekilliği çevreleyen epistemik belirsizliği vurguluyorum. Ardından, sözleşmeciliğin ex ante versiyonunun, Scanlon'ın ex post sözleşmeciliğine kıyasla daha tutarlı bir ahlaki zemin sunduğunu savunuyorum; zira makul önlem ilkesi (reasonable precaution), toplumsal riskleri öngörmek için hayati önem taşımaktadır. Sonuç olarak, teknolojik tekilliğin etik yükünün insanmerkezci çerçeveler içinde yer aldığını ve insan özerkliğini potansiyel tehlikelerden korurken, YZ'nin gelişimini hiç kimsenin makul biçimde reddedemeyeceği ilkeler altında sürdürmeye yönelik ahlaki sorumluluğumuzla bağlantılı olduğunu savunuyorum.

Sina Salim

Sunum Başlığı: “Unutmanın Sömürüsü: Zorla Yerinden Edilme Bağlamlarında Epistemik Silme ve Haksızlık”

Bu çalışma, zorla yerinden edilme bağlamlarında unutmanın yalnızca bir yokluk olarak değil, aynı zamanda haksızlığı sürdürmek amacıyla stratejik biçimde kullanılabilecek bir koşul olarak nasıl işlev gördüğünü incelemektedir. Temel iddia, sömürünün unutmanın kendisinde değil, kurumsal ve siyasi aktörler tarafından unutma koşullarının örgütlü biçimde kullanılmasında yattığıdır — bu sürecin asıl mağdurları ise epistemik konumları ve anlatı bütünlükleri sistematik olarak aşındırılan mültecilerdir.

Mülteci bağlamlarında bürokratik prosedürler ve hukuki sınıflandırmalar, yaşanmış deneyimlerin basitleştirilmiş ve standartlaştırılmış anlatılara dönüştürülmesini zorunlu kılar. Bu süreç tanıklıkları filtreler ve sıkıştırır; belirli deneyimleri anlaşılmaz hale getirir. Bu, tanıklığın aktif olarak itibarsızlaştırılmasından farklı ancak bir o kadar zararlı bir epistemik silme biçimidir. Kaybolan yalnızca bireysel tarihlerin karmaşıklığı değil, aynı zamanda koruma, tanınma ve hesap verebilirlik taleplerinin dayandığı kanıtsal zemindir.

Sömürü yapısal düzeyde devreye girer: kurumsal aktörler, mülteci anlatılarının kısmen ortadan kalkmasından somut avantajlar elde eder — kararlar istikrar kazanır, dışlamalar meşrulaştırılır, sorumluluk dağıtılır. Bu çalışma, sömürü kavramını doğrudan bireyler arası ilişkilerin ötesine taşıyarak yapısal ve epistemik koşulların bizzat sömürü alanları olabileceğini öne sürmektedir. Yerinden edilme bağlamlarında haksızlığı anlamak; yalnızca maddi eşitsizliklere değil, belleğin, anlatının ve unutmanın kurumsal çerçeveler içinde nasıl örgütlendiğine ve kullanıldığına da dikkat etmeyi gerektirmektedir.

Seniye Tilev

Sunum Başlığı: “Kant’ta Sözleşmeci Etiğin İmkânı ve Sınırları”

Klasik sözleşmeci etik kuramlar, ahlaki normların meşruiyetini rasyonel özneler arasında varsayımsal ya da fiilî bir uzlaşmaya dayandırır. Kant ise doğrudan bu anlamda bir sözleşmeci kuram geliştirmemiştir. Bununla birlikte, onun otonomi, evrensel yasalaştırma ve insanı amaç olarak görme ilkeleri, modern sözleşmeci yaklaşımların normatif çerçevesini derinden etkilemiştir. Bu nedenle literatürde bir yandan “Kantçı sözleşmecilik”ten sıkça söz edilirken, diğer yandan Kant’ın etik düşüncesinin bu sözleşmeci çerçeveye indirgenmesine yönelik güçlü itirazlar vardır. Bu çalışma, Kant’ın etik düşüncesinin sözleşmeci yaklaşımla ilişkilendirilmesinin imkânını ve sınırlarını ahlaki realizm ve konstrüksiyonizm ayırımına vurgu yaparak tartışmayı amaçlamaktadır.

Beşir Özgür Nayır

Sunum Başlığı: “Kural Sonuççuluğu Kapsamında Sömürü Kavramı”

Ruth Sample, sömürüyü kendi geliştirdiği Aşağılanma Olarak Sömürü (AOS) [Exploitation as Degradation] çerçevesi aracılığıyla tanımlar (Sample, 2003). Bu “sert-ahlaki” veya ahlaklaştırılmış çerçeve, sömürünün, bir tarafın diğeriyle avantaj elde etmek amacıyla girdiği bir etkileşimde o kişinin içsel/kendinde değerine saygı duymayı başaramadığı durumlarda ortaya çıktığını öne sürer. Bir ahlak teorisinin yeterli olabilmesi için Sample, sömürünün, karşılıklı yarar sağlanmasına veya rızaya dayalı olup olmadığına bakılmaksızın, eylemleri ahlaki açıdan kabul edilemez kılan yanlış-yapıcı bir özellik olarak tanınması gerektiğini savunur. Eylem-sonuççuluğu ise bu açıdan sınıfta kalmaktadır.

Sample, eylem-sonuççuluğunun—yani, bir eylemin doğruluğunun yalnızca o belirli eylemin mümkün olan en iyi genel sonuçları doğurup doğurmadığına göre belirlendiğini ifade eden etik-teorik çerçevenin—AOS’u yeterli düzeyde kapsayamayacağını savunur (Sample, 2016). Eylem-sonuççuluğu nihai durum faydasına odaklandığı için, etkileşime girmeme durumuna kıyasla tarafların refahını daha fazla artırıyorlarsa, sömürücü etkileşimleri meşrulaştırır. Bu çerçeve dahilinde, bir kişiden avantaj sağlamak kendinde yanlış olarak görülmez; tanınan tek ahlaki yanlış, toplam (veya ortalama) refahın optimize edilememesidir.

Buna karşılık Sample, kural-sonuççuluğunun—yani, bir eylemin, genel olarak kabul edilmesi halinde en iyi sonuçları doğuracak bir kurallar bütününe uygun olması durumunda doğru olduğunu savunan görüşün—sömürünün yanlışlığını AOS bağlamında daha iyi yakalayabileceğini öne sürer. Bir kurala sadık kalarak uyum sağlamayı gerektiren bu normatif etik teorisi, bireylerin kısa vadeli kazanımlar adına fırsatçılığa maruz kalıp sömürülmelerine izin verildiğinde ortaya çıkan durumun toplumsal güven ve koordinasyonun zayıflamasına yol açacağını öngörür.

Bu makale, Brad Hooker’ın (2002) kural-sonuççuluğu ve Sample’ın çalışmaları (2003; 2016) üzerine bir tartışma yürütmeyi ve sömürü literatürü kapsamında kural-sonuççuluğunun olası konumunu göstermeyi hedeflemektedir. Hooker’ın teorisi bir “ideal kod” düşüncesi üzerine kurulmuştur. İdeal kod, her yeni neslin büyük çoğunluğu tarafından içselleştirilmesi halinde en yüksek düzeyde toplumsal fayda sağlayacak kurallar dizisi olarak tanımlanır. Hooker’ın çerçevesinin AOS’u açıklamak için eylem-sonuççuluğuna kıyasla daha üstün olduğu savunulacaktır, çünkü bu çerçeve sömürü karşıtı kuralları sadece basit pratik araçlar olarak değil, ideal kodu takip eden temel ahlaki kısıtlamalar olarak ele alır. Aşağılanmayı kesin olarak yasaklayan bir toplumun uzun vadeli faydalarına odaklanabilen kural-sonuççuluğu, sömürüyü ilişkisel ve koşulsuz bir yanlış olarak kınamak için gerekli olan “sert-ahlaki” temeli sağlar. Bu iddiayı desteklemek için bu çalışmada ilk olarak Sample’ın AOS’u açıklanacak, bunu takiben Sample’ın eylem-sonuççuluğuna getirdiği eleştiriler incelenecek, devamında ise Sample’ın eleştirilerini destekler nitelikte bir kural-sonuççuluğu savunusu yapılacaktır.

Tartışmayı derinleştirmek adına bahsi geçen teorik zeminlerin ahlaki değeri nasıl tanımladıklarına ve ahlaki meşrulaştırma yollarını nasıl inşa ettiklerine değinilecek ve Sample’ın kiler de dahil olmak üzere eylem-sonuççuluğuna getirilen eleştirilerin önemli bir kısmının sonuççu öncüllerden ziyade eylem odaklı ahlaki değerlendirme süreçlerine yönelik

olduğu, dolayısıyla kural-sonuççuluğunun sömürü literatüründe AOS ile işbirliğı yapabileceğı gösterilecektir.

Tuğba Sevinç

Sunum Başlığı: “Justice and Exploitation: A Rawlsian Reading”

In this presentation, I will assess Michael Kates' account of fair (non-exploitative) wages for sweatshop workers based on an extension of Rawls' original position device. Arguing the distinction between productive social cooperation on the one hand, and productive cooperation in a single sweatshop context, I will argue for the redundancy of developing an OP for the sweatshop case. Kates' argument claims to apply only to harsh conditions like the ones experienced in sweatshops, which presumes the moral urgency of the situation. It is not clear why a basic needs-based account will not work, and a contractarian approach is additionally required. To the contrary, I will argue that a contribution-based account for fair wages using OP will apply generally, including the sweatshop cases.
